

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 7, Issue 4, December 2019, p. 149-167

Received	Reviewed	Published	Doi Number
21.09.2019	13.12.2019	25.12.2019	10.29228/ijlet.37388

**Investigation of the Novel Kumru and Kumru
within the Context of the Theory of the Leisure Class**

Ferhat APAYDIN¹ & Fatih Şükrü KOÇAR²

ABSTRACT

In this study, Tahsin Yücel's novel "Kumru and Kumru" is examined within the context of Thorstein B. Veblen's "The Theory of the Leisure Class". This novel describes the articulation process of the wild side of capitalism on the pure Anatolian peasant. In this context, firstly information was given about Tahsin Yücel's literary mentality, style and works, then Veblen and "The Theory of the Leisure Class" were researched, and finally Tahsin Yücel's novel "Kumru and Kumru" and the "Theory of the Leisure Class" were analyzed together. Finally, a general evaluation was made and the study was finalized. In this context, based on the relationship between literature and economics, this study has demonstrated the importance of literature in the economic evolution of capitalist societies. In this interdisciplinary study where economics and literature meet, a critical approach to capitalist society is presented. Document scanning and content analysis methods were used in the study.

Key Words: The Theory of the Leisure Class, Kumru and Kumru, Neoclassical Economics, Institutional Economics, Economics and Literature.

**Kumru ile Kumru Romanının
Aylak Sınıfın Teorisi Bağlamında İncelenmesi**

ÖZET

Bu çalışmada Thorstein B. Veblen'in "Aylak Sınıfın Teorisi" bağlamında Tahsin Yücel'in "Kumru ile Kumru" romanı incelenmiştir. Bu romanda kapitalizmin vahşi yüzünün saf Anadolu köylüsü üzerindeki eklemleme süreci anlatılmaktadır. Bu bağlamda öncelikle Tahsin Yücel'in edebi zihniyeti, üslubu ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, sonra Veblen ve "Aylak Sınıfın Teorisi" araştırılmış, daha sonra Tahsin Yücel'in "Kumru ile Kumru" romanı ile "Aylak Sınıfın Teorisi"nin birlikte çözümlemesi yapılmıştır. Genel bir değerlendirme yapılarak çalışma sonlandırılmıştır. Bu bağlamda edebiyat ve iktisat ilişkisini temel alan bu çalışmayla kapitalist toplumların iktisadi evriminde edebiyatın da önemli yeri olduğu fikri ortaya konmuştur. İktisat ve edebiyatın bulunduğu bu disiplinler arası çalışmada kapitalist topluma eleştirel bir yaklaşım sunulmuştur. Çalışmada yöntem olarak belge tarama ve içerik çözümleme yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aylak Sınıfın Teorisi, Kumru ile Kumru, Neoklasik İktisat, Kurumsal İktisat, İktisat ve Edebiyat.

¹ Öğr. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, fapaydin@adiyaman.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5637-3813.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, fskocar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7254-0765.

Giriş

Uygulanan ekonomi politikalarının toplumların günlük yaşamlarını nasıl etkilediğini anlamak için diğer disiplinlerden olduğu gibi edebi eserlerden faydalanılabilmektedir. Günümüz dünyasında disiplinler arası çalışmaların yeri giderek önem kazanmaktadır. Ne var ki, iktisat ve edebiyat alanları, toplumların önemli bir kısmı tarafından birbirinden çok farklı alanlar olarak algılanmaktadır. Zira egemen (neoklasik) iktisat anlayışı açısından bakıldığında iktisat, 'rasyonel' insanlara hitap etmektedir. Şöyle ki, neoklasik iktisadın temel varsayımlarından biri insanlar rasyoneldir. Öyleyse neoklasik iktisat sadece akla hitap etmektedir. Oysa edebiyat, insan aklının yanı sıra duygulara da hitap etmektedir.

Bu çalışmanın temelinde insanı konu alan tüm sosyal bilimlerin birbirinden beslenmesi gerektiği fikri yatmaktadır. Sosyal bilimler birbirinden beslendikleri durumda araştırdıkları konuyu daha somut hale getireceklerdir. Her ne kadar neoklasik iktisat topluma değil de sadece akla hitap etse de gerçek dünyada durum çok daha karmaşıktır. Veblen ile başlayan ve neoklasik iktisada karşı olan kurumsal iktisat ekolü, varsayımlardan ziyade gerçek yaşamı dikkate almaktadır. Neoklasik iktisat anlayışı kapitalizmin egemen bir sistem olduğunu sözde bilimsel ama çokça soyut varsayımlarla savunur. Başka bir deyişle neoklasik iktisat soyut birtakım varsayımlarla ayakta durmaktadır. Tüm bireylerin rasyonel olduğunu, çoğu aza tercih ettiğini doymazlık varsayımıyla besler. Yani neoklasik iktisada göre bireyler tam akıllıdır ve asla daha kötüyü her ne şekilde olursa olsun tercih etmezler. Bireyler kendilerine en yüksek faydayı getirecek eylemlerde bulunurlar. Bu mantıkla kendilerine elem veren ve maliyet getiren durumlardan olabildiğince uzak dururlar. Bu tür eylemleri minimize ederler. Daima çıkarları peşinde koşup fayda maksimizasyonu yaparlar. Tüketiciler için fayda mekanizması, firmalar için kâr olgusuna dönüşmektedir. Bu idol piyasada sonsuz sayıda alıcı satıcı vardır, piyasaya girmenin ve piyasadan çıkmanın hiçbir maliyeti yoktur ve piyasada herkes maliyetsiz bir şekilde tam bilgiye sahip olabilmektedir. Neoklasik yaklaşımda tüketiciler fiyatı düşen maldan daha çok satın alır, fiyatı yükselen maldan ise daha az talep ederler. Neoklasik iktisadın talep kanunu adını verdiği bu sürece Veblen karşı çıkmıştır. Veblen'e göre bir tüketicinin herhangi bir malı talep etmesi bazen neoklasik iktisatta olduğu gibi fiyata bağlı iken, bazen de fiyat dışındaki faktörlere bağlı olmaktadır. Örneğin tüketici için o malın satın alınıp alınmayacağı fiyata değil de komşularının ne düşüneceğine bağlı olarak değişebilmektedir (Bucchholz, 2005: 231). Ya da başkalarının o mala nasıl değer vereceğine, başkalarının kullanıp kullanmayacağına bağlı olarak değişmektedir.

Çağımızın dünyası bilimlerin multidisipliner bir şekilde ilerlemesini gerekli kılmaktadır. Bu yüzden edebiyat metinlerini incelerken sadece tek bir disiplinden değil birçok disiplinden aynı anda faydalanmamız gerekmektedir. Bu bağlamda Özel'in (2018: 12), "Bireyin hayatı romanda, toplumun tarihi toplumbiliminde dilenir. İkisi ancak bir arada, etkileşim içerisinde anlaşılabilir. Tek kanatla uçamaz bilge. Roman bilim, akademik bilginin zayıf kanadıdır, toplumbilim ise edebiyatçının" sözleri ile disiplinler arasındaki veri akışının önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca Freud'un "insan toplumunun güdüsü ekonomik bir güdüdür" (Eagleton, 2017:179) sözü de iktisadın ve psikoloji gibi sosyal bilimlerin etkileşimine ve önemine vurgu yapmaktadır. Bu çalışmada Veblen'in iktisadi zihniyeti ile Tahsin Yücel'in edebi zihniyeti ortak bir çatıda buluşmuştur. Bu buluşma iktisadi ve edebi bir buluşma olduğu kadar, sosyolojik, psikolojik, tarihsel ve kültürel bir buluşmadır.

Bu çerçevede Veblen iktisadın diğer sosyal bilimlerle daha sıkı ilişkiler kurulması gerektiğini belirtmiştir. Kökeni Veblen'e dayanan kurumsal iktisatçılar ekonomik süreci sosyokültürel hayatı şekillendiren önemli bir sistem olarak görmüşlerdir. Buna bağlı olarak Veblen yaşadığı dönemin neoklasik iktisat teorisinin temel varsayımlarını eleştirmiştir. Dönemin iktisatçıları eleştiren Veblen

iktisat, antropoloji, psikoloji, sosyoloji ve tarihten oluşan tek bir teori ortaya koymaya çalışmıştır. Veblen iktisadın konusunu kurumsal iktisadın incelenmesiyle olunabileceğini iddia etmiştir. Buna ilaveten toplumun kültürünün gelişim sürecini ve kendinden önceki kültürlerden ne şekilde faydalandığını incelemek gerektiğini söylemiştir. Birey bir kültür içerisinde olduğu için, davranışlarını geçmiş döneme ait toplumsal kalıplar içerisinde bulur. Geçmiş dönemden getirilen bu davranış kalıpları artık kurumsal bir nitelik kazanmıştır (Güleç, 2015: 66).

Bu çalışmada Tahsin Yücel'in *Kumru ile Kumru* romanının karakterlerinin davranışlarını Veblen'in Aylak Sınıfın Teorisi çerçevesinde etkileri incelenecektir. Bununla beraber *Kumru ile Kumru* eserinde neoklasik iktisadın Anadolu köylüsü üzerindeki eklenme süreci anlatılmıştır. Bu bağlamda öncelikle Veblen'in *Aylak Sınıfın Teorisi* kitabı üzerinden bu teori açıklanacaktır. Bu kapsamda Veblen'in iktisadi düşünceleri ve olayları bakış açısı detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Sonra Tahsin Yücel'in *Kumru ile Kumru* romanını Veblen'in "Aylak Sınıfın Teorisi" açısından değerlendirilip; elde edilen bulgular kuram kapsamında açıklanacaktır. Son olarak tüm bulgular özetlenecek ve genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Tahsin Yücel'in Edebi Kişiliği

Anadolu'nun bir köyünde dünyaya gelen Tahsin Yücel, bu vesileyle Anadolu'yu ve Anadolu insanını yakından tanıma fırsatı bulmuştur. *Kumru İle Kumru* eseri Anadolunun küçük bir köyünden İstanbul gibi metropol bir şehre gidip, kapitalizmin, modernizmin, konformizmin, etkisi altında kendisine yabancılaşan Kumru'nun trajik hikâyesini anlatır.

Tahsin Yücel'in eserlerinde modernleşme, kapitalizm ve bunların getirisi olan yozlaşma ve yabancılaşma temaları baskındır. Örneğin, Genç, Yücel'in "Bebekler" isimli öyküsünde bir aile çatısı altında kişilerin ne kadar süredir birlikte oldukları ve ne kadar zaman geçirdiklerini değil, birbirlerini ne kadar tanıdıkları/tanıyabildiklerini sorgulandığını" belirtmektedir. (2005: 84). Ayrıca eserlerinde gelenek ile modernizm çatışmasını iç çözümlene, yansıtma gibi yöntemleri kullanarak okuyucuları düşündürür. Bazen bu çatışmaların aksine ortaklıklar da bulan Yücel, bireysel ve toplumsal gereksinimlerimize model olabilecek çözümler sunmaktadır (Akgün, 2009: 1509). Ayrıca eserlerinde yalınlığa önem vermektedir. Biçimsel özelliklerden daha çok anlatmak istedikleri önemlidir (Yalçın, 2010: 147). Tilbe (2018) Yücel'in romancılığı hakkında "eleştirel gerçekçi bir tutumla insanlık durumlarını betimler ve toplumsal eleştiriye girer" sözlerine yer vermektedir.

Tahsin Yücel yazın hayatına öykü ile başlamıştır. Fakat onun hayali roman yazmaktır. Yücel ilk romanı *Mutfak Çıkmazını* 1960 yılında yayımlar. Bunu takiben Peygamberin Son Beş Günü (1992), *Bıyık Söylencesi* (1995), *Vatandaş* (1995), *Yalan* (2002), *Kumru ile Kumru* (2005), *Gökdelen* (2006) ve *Sonuncu* (2010) romanlarını kaleme almıştır. Romanlarında da öykülerindeki gibi biçimden çok anlatmak istediklerinin önemi üzerinde durur. Romanı sanatçının imgelerini yansıtabilecek en uygun alan olarak görür. Romanlarında kronolojik bir sıra söz konusudur. Tahsin Yücel'in roman kahramanları hayatta sıklıkla karşılaşılacak insanlar değildir. Yücel'in romanlarında kapitalizme çok sert bir eleştiri görülmektedir. Paranın hırsına yenik düşmüş insanların yaşantılarını resmeden Yücel toplumsal eleştirilerini romanları ile yönelttiği görülmektedir (Şahin, 2006: 6-7). Tahsin Yücel bu bağlamda gösteriş tüketimi ve Aylak Sınıfın Teorisi temelinde kapitalist sisteme dair benzer tabloyu görmüştür. Ortaya çıkışı Veblen'e dayanan kurumsal iktisat, kapitalist sisteme yapılan eleştirinin temel dayanağını oluşturmaktadır.

Yücel roman ve öykünün yanında uzun yıllar akademisyen olarak çalışmasının bir sonucu olarak eleştirmenlik yapmıştır. Fakat kendisini eleştirmen olarak görmez. Buna ilaveten dilimize birçok

Fransızca eseri çeviri yolu ile kazandırmasının yanı sıra denemeciliği ile Türk Edebiyatında saygın bir yerdedir. Roman ve öykülerinde sıklıkla işlediği yozlaşma ve yabancılaşma konularını denemelerinde de işler (Yalçın, 2010: 147-151). Tahsin Yücel yabancılaşma konularını ele almasıyla yine Veblen'in yaban toplumu söylemine koşut bir benzerlik imgesi yakalanmaktadır.

Veblen'in İktisadi Felsefesi ve Aylak Sınıfın Teorisi

Veblen'e göre toplumların genel eğilimi mevcut maddi standardı arttırmak ve bu işleme hız kazandırmaktır. Bunun yanı sıra bireyin komşularıyla kendisini karşılaştıran yeni bir sınıfı gözlemlemiştir. Birikimle ulaşılmak istenen amaç, maddi gücün getireceği güç ile daha üstün bir seviyeye ulaşmaktır. Yaşanan bu maddi itibar mücadelesinde kendisini rakiplerinin üzerinde görememe kronik bir tatminsizlik yaratmaktadır. Bu durumun doğasından ötürü bireyin maddi kazanç isteği sürekli bir diğerinin kazancını geçmek amacına dönüşmüştür. Genel itibari ile sistem bu yüzden herkesin hiç bir şekilde tamamen memnun olamayacağı bir yapıya bürünmüştür. Buna bağlı olarak maddi rekabet kişilerin sadece konfora ulaşmasını değil, aynı zamanda bu konforu ne şekilde kullanacaklarını belirlemektedir. Bu konforun kullanılış biçimi bir gruplaşmayı (sınıf/tabaka/zümre) da beraberinde getirmiştir. Bu gruplar bağlı buldukları kişilerle dayanışma halinde iken diğerlerine iticilik beslemektedirler.

Veblen Amerikan kapitalizmini incelemekle tarih sahnesine güçlü bir şekilde çıkış yapar. Amerikan kapitalizminin 19. yüzyılın sonlarına ve 20. yüzyılın başlarına doğru gidişatında farklı bir durum görmüştür. Amerikan kapitalizminin kaba ve her şeyden yabancılaşmış, patron ile işyeri arasından hiçbir manevi bağının kalmadığını görmüştür. Veblen sanayi devrimi ile birlikte doğmuş olan işyeri ile manevi bağı olan babacan patronları bu dönemde Amerika'da görememektedir. Patronlar işyerlerine tamamen yabancılaşmış ve sadece para kazanma güdüsüyle bakmaktadırlar. İşçiler iş yerleriyle yabancılaşmış; zira yaptıkları işin patronlarınınki kadar onur verici olmadığını kabullenmiş durumdadırlar. Mühendisler işyerlerine yabancıdır; zira asıl işi ve tasarımı kendileri yarattıkları halde patronlar ön plandadır. Veblen'e göre toplumda sınıflar ayrımı yoktur. Sınıflar Marx'taki gibi birbirlerini devirmek için de uğraşmazlar. Veblen'e göre sadece iş adamları kötüdür. Veblen hayali olmaktan çok yaşayan (reel) kapitalizmi incelemiştir. Veblen'in yaşayan kapitalizmde tanık oldukları kendisinin de toplumdaki yabancılaşmasına neden olmuştur (Heilbroner, 2003).

Bireyin hayatını yönlendiren temel etmen amaçlardır. Özel mülkiyet sisteminde bireyin nihai amacı başarılı olmaktır. Buna bağlı olarak bireyin tam olarak başarılı olması mülk edinmeden ziyade diğer bireylerle arasındaki başarı durumuna bağlıdır. Bu yüzden bireylerin başarısızlığa duydukları nefret ile rekabet yan yana gitmektedir. Kısaca Veblen'e göre bireyi maddi birikime yönlendiren başlıca güç maddi rekabettir.

Veblen ile başlayan kurumsal iktisatçılara göre iktisat bilimi, siyaset, sosyoloji, hukuk, gelenek-görenek, ideoloji, örf ve adet, insan inancı ve tecrübesinin diğer dalları ile iç içe örülüdür. Kurumcu iktisat, toplumsal süreçler, toplumsal ilişkiler ve tüm yönleriyle toplumun tamamı ile ilgilenir. Kurumların oynadığı role büyük önem verilir. Şöyle ki, kurum, adetleri, sosyal alışkanlıkları, kanunları, düşünme yollarını ve hayat tarzlarını kapsar. Öyleyse iktisadi hayat iktisat kurumları tarafından düzenlenmelidir (Bocutoğlu, 2016: 229). Ayrıca kurum kavramı ile sadece kuruluşları anlatılmamaktadır. Kurum ile kastedilen gelenekleri, sosyal alışkanlıkları, yasaları, düşünce biçimlerini ve yaşam biçimlerini de kapsayan toplumun tümünü ilgilendiren daha kapsamlı ve geniş bir anlayıştır. Bu bağlamda kurumcu

iktisatçılar iktisadi yaşamın iktisadi kurallar tarafından değil kurumlar tarafından yönlendirildiğini ifade ederler (Turan vd., 2015: 176).

Veblen'in yaşadığı dönemde tanık olduğu Amerikan kapitalizmde finansçılar finans krizi yaratmakta ve girişimciler ise sürekli üretimi dalgalandırarak üretim krizleri yaratmaktadır. Veblen tek bir ter dahi dökmeden mülk sahibi olan ailelerin toplumda daha çok konuşulup büyük bir övgüyle dilden dile dolaştığına tanıklık etmiştir. Bu nedenle emeksiz kazanç adeta kutsanmaktadır. Daha önemlisi toplum bu aylaklığa prim vermektedir. Veblen, gördüğü bu topluma 'yaban toplumu' demektedir. İşte aylak sınıf bu şekilde doğmuştur. Veblen böyle bir toplumda kendisini dışlanmış olarak görür ve bu dışlanmışlık Veblen'in kapitalizmdeki çatlakları görmesini sağlamıştır. Veblen bu Amerikan kapitalizminin yaşadığı vahşi durumun kökenlerinin ilkel (avcı-toplayıcı) kültürlerin kalıntısı olduğunu ifade etmektedir. Veblen bu bağlamda iktisatçıların daha iyi teoriler geliştirmesinin yolunun antropologlar, sosyologlar ve psikiyatristlerle birlikte çalışmaktan geçtiğini ifade etmektedir (Heilbroner, 2003).

Veblen'e göre toplumlar barışçıl (ilkel), barbar (yağmacı) ve endüstriyel (parasal) toplumlar olmak üzere üç evrede gelişmektedir. Aylak sınıfın henüz oluşmadığı gelişmişlik düzeylerinin düşük olduğu zamanların gelenek ve kültürel özelliklerinin barışçıl yapıdan savaşçı yapıya geçiş sürecinde ortaya çıktığını belirtmektedir (Güleç, 2015: 67). Aylak sınıfın gelişmiş olduğu ülkelerde katı bir sınıf ayrımı vardır. Veblen bu sınıfsal ayrımın oluşumunu ilkel insanların iş ayrımına dayandırmıştır. Buna bağlı olarak savaşçılık, din adamlığı gibi içerisinde onur barındıran işlerde çalışan insanların endüstriyel işte çalışan insanlardan üst sınıfta olduğunu belirtir. Üst sınıflar sürekli üretim ile ilgili işlerden muaf tutulurlar. Ayrıca barbar kültürde kadın endüstriyel işlerde çalışırken erkekler savaş, avlanma ve dini törenlerde görev alırlar. Bu görev ayrımı barbar kültürde ortaya çıkan işçi sınıfı ile aylak sınıf arasında tutarlılık gösterir. Buna bağlı olarak gelişmemiş toplumlarda erkeğin üstlendiği işler endüstriyel sayılan işlerden değildir. Kadınlar bu tür işlerle ilgilenmişler ve meslek haline gelmesine neden olmuşlardır. Öte yandan, ilkel toplumlarda erkeğin yaptığı iş topluluğunun ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Yiyecek ve ihtiyaç olan ürünleri sağlaması erkeğe üreticilik rolü vererek endüstriyel varlık olarak adlandırılmasını sağlamıştır (Veblen, 2005: 31-38). Barbar toplumlarda erkek kendisini işçi olarak görmez. Kadının yaptığı ağır ve sıkıcı işten uzak durmak ister. Tüm barbar kültürlerde kadının işi ile erkeğin işi birbirinden farklıdır. Erkeğin yaptığı iş topluluğunun devamını sağlayacak nitelikte olup kadınların işleri ile kıyaslanamaz. Bu yapılan cinsiyet ayrımı sadece kas gücüne değil aynı zamanda mizaç farklılığına da dayanmaktadır. Veblen (2005) ilkel kavimler barışsever yapıdan savaşçı yapıya geçerken ortaya çıkması gereken koşulları şu şekilde sıralıyor: topluluk yağmacı bir topluluk olmalıdır ve geçinmenin kolay olduğu bir iş programı olmalıdır. Yüzyıllar öncesine dayanan bu ayrıma göre içerisinde kahramanlık barındıran işler değerliken diğerleri değersiz kabul ediliyordu. Bu süreç erkeklerin kahramanlıklarını sergileme isteğini doğurmuştur. Fakat mal/mülk sahibi olmak artık sahibine kahramanlıktan daha kolay ve daha fazla ün getiriyordu. Birikim yapmak mal mülk edinmek itibarın korunması için kaçınılmaz hale gelmiştir.

Maddi rekabet, maddi saygınlık kazanmak için cimrilik ve emeği beraberinde getiriyordu fakat parasal açıdan üstün sınıflarda bu durum farklı bir yapıya bürünmüştür. Kişinin toplum içerisinde saygınlığını kazanıp koruması yalnızca servet değil, aynı zamanda servet ve onun getirisi olan gücün kanıtlanmasına da bağlıdır. Servetin kanıtı sadece insanların önemli olduğu izlenimi bırakmak ve bunun sürekliliğini sağlamak değildir. Bunun yanında saygın çevre ve bayağı olduğu düşünülen işlerden kaçınılması da önemli rol oynar. Eski Yunan felsefecileri, insan hayatının günlük işlerinden

kaçınmanın ve aylıklık yapmanın değerli, güzel bir hayatın olmazsa olmaz koşulu olarak görmüşlerdir (Veblen, 2005: 39-40). Dolayısıyla, Veblen'e göre boş zaman aylak sınıfın çok önemli bir göstergesi durumundadır. Boş zamanı çok olan insanlar aylak sınıfın üyesi konumundadırlar.

Aylak sınıf yağmacı kültürden bu yana var olsa bile parasal dönem ile beraber artık varlığını tam anlamıyla kanıtlamaktadır. İnsanoğlu kendisine göre ağır iş ne ise ondan uzak durmak ister. Böylece ağır işten uzak duran bireyler boş zamanın asilleştirici yönünü ispatlar. Buna ilaveten emekten kaçınmayı sadece onurlu ve takdir edilen davranış biçimi olarak anlamlandırmanın dışında; görgü, terbiye gibi anlamlar da yüklenmiştir. Hatta görgü kurallarına duyarlı olan kişiler için emeğinden utanç öyle güçlüdür ki bazen hayati önceliklerden bile önce gelir. Hayatını aylıklıkların gösterimi üzerine sunan kişiler, hayatlarının belirli bir bölümünde kamuoyundan uzak kalıp aylıklık yaptığına dair kanıt sunma ihtiyacı hissetmektedir (Veblen, 2005).

Veblen'in iktisat bilimine kazandırmış olduğu gösterişli tüketim kavramı aslında yüzyıllardan beri kullanılmaktadır. Locke ilk olarak doğru sosyal şartlar altında talep ve fiyatın pozitif bir yönü olduğuna dikkat çekmiştir. Smith ise kişisel faydanın yanı sıra kültürel etkinlikler için harcama yapılacağını belirtmiştir. Ayrıca sınıflar arası statüyü ifşa edebilmek için tüketim yapıldığını fakat bu gösteriş için yapılan tüketimi sosyal aktivite olarak görmüştür (Açıkalın, Erdoğan, 2004: 2). Veblen ise bu süreci ilkel insanlardan günümüze kadar derinlemesine incelemiştir. Locke'un ifade ettiği pozitif eğimli bir talep eğrisi Giffen Malları denilen mal grubunda ortaya çıkmaktadır. Giffen Paradoksu adı verilen bu durumda birey, fiyatı yükselen maldan daha çok talep etmektedir. Veblen'in ifade ettiği gibi burada birçok faktör olabilir. Fakat bu konuda komşuların tüketimi, gösteriş tüketimi, komşuların o mal hakkında ne düşüneceği, toplumdan tamamen farklı mal tüketme isteği gibi çokça aylıklık emareleri sıralanabilir.

Malların üretim dışında tüketimi bir yiğitlik, itibar getiren bir durum halindedir. Özellikle seçkin yiyecekler, ender ürünlerin kullanımı saygınlık göstergesidir. Bu durum kadınlar ve çocuklar için ulaşılması imkânsız bir durum şeklinde tabu halini almıştır. Hatta içki ve uyuşturucu gibi maddelerin günümüzde erkeklere nazaran kadınlar tarafından daha az kullanılması aynı geleneksellikten gelmektedir. Lüks tüketim kısaca kişinin konforuna yönelik olduğu için efendiliğin işaretidir. Ekonomik gelişmenin erken aşamalarında kaliteli ürün tüketimi aylak sınıfla ilgilidir. Ev ekonomisi, kişisel mülkiyet, ücretli emek gibi kavramların iyice yaygınlaşması ile beraber kişiler verimlilik için asgari tüketim yapar aynı zamanda tüketeceği ürünlerin niteliği ve en iyisini bulma konusunda uzmanlaşır. Mükemmel tüketim arzusu kişinin yaşam tarzını değiştirmekle kalmaz aynı zamanda eğitim ve entelektüel faaliyetini de etkilemektedir. Birey yiyecekler, içecekler, elbiseler, oyunlar, danslar vb. konularda uzmanlaşır. Bu estetik algılayış süreci aylıklık yapan birey için zorlu bir süreç olabilir. Kıymetli ürünlerin tüketimi aylak bireyin şöret kazanması için önemli bir unsurdur. Buna ilaveten başkası için tüketim yapan bireyler de aylıklık yapmaktadır. Çalışan sınıfın yaptığı işler soylu sayılmamasına rağmen 'kralın at ustası', 'kraliçenin uşağı' gibi işler şeref sayılabilmektedir. Alt sınıf ve orta sınıfta bulunan bireyler aylak sınıfta yer edinebilmek için gösterişli tüketimi sürdürmek zorundadırlar. Ekonomik olarak çok alt seviyede bile olsa kişiler gösterişli tüketimden vazgeçmezler. Sosyal gelişim açısından dar sosyal çevrelerde her ikisi de aynı işlevi görürken daha geniş sosyal çevrelerde tüketim itibar aracı olur. İlaveten bir harcama ne kadar ziyan olursa olsun gösterişli tüketime katkı sağlar ve bütün harcamalar tüketicinin şöretini arttırma amacındandır. Ayrıca gösterişli tüketim şehirlerde kırsaldaki köylülere nazaran daha fazladır. Çünkü köydeki herkesin maddi durumu

az çok belirli olduğu için gösterişçi tüketim şehirde maddi itibar kazanmak için daha fazla gereklidir (Veblen, 2005: 57-76).

Tüketimi düzenleyen ilkeler gösterişsel israfı zorunlu kılmasına rağmen bu ilkeler tüketiciyi bunun israf olmadığına ikna edip mantığa bürümesini sağlamaktadır. Tüketici vaktini ve çabasını tüketilen şeylerin çeşit, miktar ve kalitesini kabul görmüş itibar kanunlarına uygun olarak kurulu düzene uyarak yaşamaktadır. Buna ilaveten tüketenler kurulu itibar düzenine yorum yapmaz ve düzeni eleştirmez. Gösterişsel israf kanununun gözetimi altında sarf edilen zaman, çaba ve paranın belirli bir israf standardını yakalaması noktasında belirli bir tüketim kanunu ortaya çıkar. Bu tüketim kanunları ekonomik hayatı doğrudan etkilemektedir. Ayrıca bireyim bu tüketim kanunları davranışlarını dolayısı ile yaşamını ve düşünce yapısını etkilemektedir. Buna bağlı olarak yeni kazanılan bu düşünce biçimi maddi ve manevi tüketim ürünlerini algılayışta farklılıklar yaratmaktadır. Mülkiyetin kutsallığı itibar kazanmak amacıyla zenginlik arama alışkanlığıyla saldırıları engellemektedir. Mülkiyet kutsallığına yapılan saldırılarda büyük kazanç sağlayan kişiler toplum tarafından aşırı bir kötölemeye maruz kalmazlar. Kanun karşısında da elde ettikleri güç sayesinde küçük bir hırsızdan daha fazla şansa sahiplerdir. Ayrıca toplumda din adamları da israf içerisindedir. Dinsel tüketim başkasının namına yapılan tüketimlerdir. Veblen din adına yaptığı yorumları Hristiyanlık üzerinden yapmıştır. Diğer dinler hakkında yorum yapmamıştır. İbadet yerlerinin pahalı ve şatafatlı olmasını ve din adamlarının emek harcamayarak geçimlerini sağlamalarını da eleştirmiştir (Veblen, 2005: 85-92). Bu noktada artık tüketim, insanların kendilerini ifade etme şekli, sosyal statü, yer edinme aracı olarak anlaşılmaktadır (Turan vd., 2015: 185).

İtibar kurallarının tüketim mallarının işlevi ve güzelliği üzerinde doğrudan etkisi vardır. Pahalı ve güzel olan ürünlerin hayal edilmesindeki tatmin olma hissi büyük ölçüde güzellik adı altında sunulan pahalılık duygusunun tatminidir. Üstün vasıflı olarak kabul edilen eşyaya değerinin fazla olmasının sebebi de aynı duygunun beslenmesi ve buna bağlı olarak daha fazla onursal karakter yüklenmesinden kaynaklanmaktadır. Buna bağlı olarak değerli olarak varsayacağımız obje hem güzel hem de pahalı olmak zorundadır. Sadece güzel olup pahalı olmayan bir cisim bayağı olarak kabul edilebilir. Bahçe süslemesinden, çiçeklerin güzelliğinden, çimlerin biçilmesinden ve hayvan beslemede hayvan türlerinin tercihinden birçoğu zevk kanunlarının itibarı arttırma unsuruna göre ayarlanır. Yine buna bağlantılı olarak üst sınıfın temsili olan kadın da güzelliği ve güzellik ideali ile görev yapacak parasal kültürel güzellik maddeleri olarak görülür (Veblen, 2005).

Veblen topluma daima bir yabancı olarak bakmıştır. Gördüğü kapitalist toplumda hile ve dolandırıcılık adeta 'girişim özgürlüğü' olarak görülmekte; aşırı savurganlık ise 'tüketim' olarak kabul edilmektedir. Mahkeme ve hukuk sürecinden çok kişisel hesaplaşmaların hâkim olduğu bir kapitalist sisteme tanıklık etmiştir. Veblen'in izlediği girişimcilik ve para kazanma oyunu oldukça kabadır. Veblen'in çektiği bu fotoğrafta Amerikan kapitalizmi felsefesi ve toplum yaşamı yararcılık üzerine şekillenmiştir. Amerikan kapitalizmi daha çok risk üstlenen, yatırımcıyı adeta sağan ve saldırgan bir kültürün uzantısıdır. Amerikan kapitalizminde girişimciler malların gösteriş fiyatını daima yükseltmek gayretindedirler. Toplumda daha pahalı olan eşyanın daha iyi ve daha güzel olduğu genel kabul görmüş durumdadır. Fiziksel olarak çalışmanın toplumda küçümsendiği ama emeksiz para kazanmanın kutsandığı bir toplum vardır. Veblen, Aylak Sınıfın Teorisi ile kurumların iktisadi çalışmasını incelemiştir. Bu doğrultuda kapitalizmin talancı ve acımasız karakterini eleştirerek mühendislerin sisteme hâkim olması gerektiğini savunmuştur.

Gösteriş için harcanan paranın tüm sınıflarda olduğu gibi kişiyi korumaktan çok saygıdeğer bir görünüm kazanmak için yapıldığı su götürmez bir gerçektir. Bu doğrultuda bireyin nihai hedefi tespit edilen yaşam standartlarına ulaşmaktır. Fakat hiçbir şey bireyin tespit edilen standarda yetişemediğinde yaşadığı kılıksızlık hissini geçemez. Ayrıca insanlar rahatlığına, işlevine aldırış etmeden kıyafetleri sadece gösteriş amacı olarak kullanmaktadır. Soğuk havalarda ince giyinen insanların sayısı az değildir. Moda anlayışı bu düşünceler etrafında şekillenmiştir. Gösterişsel israf zevk ve itibar için mevcut itibar standartlarına göre harcama yapmaktadır. Bazen yakışmasına rağmen kıyafetin pahalı olmamasından dolayı kötü olarak görüldüğü durumlar vardır. Bu düşünceler alışveriş yaparken analiz yapmamızı engellemektedir. Ucuz olanı otomatik olarak kötü olarak nitelendirmekteyiz. Bu yüzden zarif giysi sadece pahalı olmayı değil aylaklığı da simgelemektedir. Moda sürekliliği gereğince gösterişsel harcamayı amaç edinmiştir. Bu sene kullanılan ürünlerin seneye modası geçmiş olacaktır. Moda anlayışı mevcut aylaklık durumunun devamı için gereklidir. İlk bakışta kıyafette güzelliği sağlaması amaçlansa da pahalı olması aylak sınıfa hizmet etmesi açısından önemlidir.

Sosyal yapı toplumun sınıflarının düşünce alışkanlıklarının değişmesiyle gelişir ve değişime uğrar. Değişen çevreye kurumların alışması baskı yoluyla olur. Zengin aylak sınıf değişen çevre koşullarına adaptasyonu geç uygular. Çünkü çevrenin eylemlerinden korunaklıdır. Sosyal ilerleme içsel ve dışsal ilişkilerin uyumu ile olur. Her sosyal yapı ekonomik kurumlardan oluşan birer yapıdır. Sosyal yapılar bireylerden oluşur. Sosyal yapının belirlemiş olan hayat şeması (iyi, kötü, güzel vb.) değişen şartlar altında bütün gruba yaşam kolaylığı sağlar ya da sosyal yapının bütünlüğüne zarar verebilir. Neyin iyi neyin kötü olduğuna dair görüşlerin değişikliği çok yavaş ilerler. Fakat yüksek endüstriyel kültürden ilkel ekonomik kültüre maruz kalan bireylerde çabucak yağmacı bir karaktere doğru dönüşüm oluşabilir. Bu yüzden aylak sınıf modern toplumlarda ekonomik zorlukların stresinden yalıtılmış haldedir. Ayrıca zengin sınıf tutucu olduğuna dair bir düşünce halk tarafından kabul görmüştür. Hatta bu zengin sınıfın tutuculuğu saygıdeğerlik olarak tanınmıştır. Alt sınıfa ait olan yenilik ise oldukça kabadır. Aylak sınıfın hareket ve görüşleri toplumun geri kalanı için adet halini alması bu sınıfın tutucu etkisine katkı sağlar (Veblen, 2005).

Kumru ile Kumru Romanında Aylak Sınıfın Teorisi ve Gösteriş Tüketimi

İnsanoğlu evrendeki varlığının anlamını dil ile birlikte bulur. Evrenin bilinmeyen yönleri dil aracılığıyla aktarılıp, merak duygusu beslenmiştir. Bu merak duygusuyla birlikte yaşayan insanoğlu edebiyat sayesinde bu merakı gidermeye çalışmaktadır. Fakat bu düşüncelerden yola çıkarak edebiyatın sadece tarihi aydınlatmaya yarayan eserler olarak görmek yanlış olur. Bu bağlamda Elliot "edebiyat sadece birbirini takip eden insan ırklarının arkalarında bıraktıkları kayıtlar, diktikleri abideler değil, bilakis, insanların gelip geçici gösterileri arasında kalıcı olan, gelip geçen nesilleri canlandıran, dönüştüren, soylulaştıran durmaksızın akıp giden ırmaklardır" (Eliot ve Warner, 2011: 19) sözleriyle açıklar. Bu bağlamda edebi ürünlerin tarih ile rekabet halinde olduğunu söyleyebiliriz. İktisadın edebiyatla birlikteliğini inceleyen Aydın ve Akdere'nin derlediği kitapta "tarih sosyal bilimlerde iktisatla ve sanatın bir dalı olarak edebiyatla oldukça yakın ilişki içindedir" ifadesi kullanılır (2014: 10). İlerleyen satırlarda "(...) romanların yazıldıkları dönemdeki tarihsel ve dolayısıyla iktisadi ortamı ve bu ortama ait değerlendirmeleri içlerinde barındırdıklarını söylemek mümkündür" (Aydın ve Akdere, 2014: 10-11) ifadeleri kullanılmaktadır. Ayrıca "okurun duyuş ve sezış kabiliyetiyle yorumladığı metinler, birey ve toplum hayatı için önemli tespit, tenkit ve teklifler ihtiva eder" (Burcu Yılmaz, 2019: 24). Bu çerçevede

Kumru ile Kumru eserini ele aldığımızda eser dönem, yazar ve toplum hakkında bize bir panorama sunmaktadır.

Kumru ile Kumru romanın başkahramanı Kumru Anadolu'nun bir kasabasında ailesi ile yaşayan neredeyse çocuk yaşta bir kızdır. Adını ölen kardeşinden alır. Babası Avcı Kadir, ailesinden çok Kaymakam adını verdiği keklige değer veren biridir. Kumru için kasabada en önemli kişi kendisinin de ebesi olan Meryem'dir. Kumru görücü usulü ile kendisinden yaşça büyük olan Pehlivan Haydar Yarma ile babasının isteği ile evlenir. Evlendikten sonra İstanbul'un bir semtine küçük karanlık bir kapıcı odasına yerleşir. Haydar ile beraber kapıcılık yapan Kumru bu sırada eşini sevmeye başlamıştır.

İkiz çocukları olmuş ve çocuklarına isim vermesi için Haydar'ın patronu İsmail Bey'i çağırmışlardır. İsmail Bey karanlık işler yapan güçlü, zengin birisidir. İsmail Bey erkek çocuğa Hakan, Kız çocuğa ise Sultan adını vermiştir. Çocuklar büyüdükçe Sultan'da bir çeşit zekâ geriliği olduğu fark edilir. Bu olay Kumru ile Haydar'ı derinden sarsmıştır. Komşu çocuklarında gördüğü teypten dinlediği türküyü çok güzel söyleyen kızları Sultan'a bir teyp almak isterler. Bu sebeple Kumru gündeliğe gider ve para biriktirmeye başlar. Köyden yeni gelmiş olan Kumru gündeliğe gittiği evlerdeki elektronik aletler ve yaşam tarzlarını derinlemesine incelemeye başlamıştır. Gündeliğe gittiği Tuna Hanım'ın evinde buzdolabına adeta âşık olur. Elektrikli ev aletlerinden birçoğunu ilk kez görmesine rağmen sadece Vestigos marka buzdolabına bu şekilde tutku ile yaklaşır. Bu tutku o kadar artmıştır ki artık Sultan'ın durumuna üzülmez hale gelmiştir. Haydar kapıcı komşuları Bilal Efendi'de buzdolabı olacağını söyler ve yanına giderler. Bilal Efendi'nin gösterdiği hiçbir buzdolabını beğenmez, Tuna Hanım'ın buzdolabından ister. Daha sonra para biriktirip buzdolabını bir şekilde satın alırlar. Kapıcı dairesine indirdiği buzdolabının içerisini boş görünce şaşırır. Çünkü Tuna Hanım'ın evinde gördüğü bu buzdolabı hep doludur. Aynı şekilde içini dolu olarak düşündüğü için şaşkınlığını Tuna Hanım'a söyler. Tuna Hanım hemen Kumru'yu alıp arabayla alışveriş merkezine giderler. Kumru araba süren bir kadın ve alışveriş merkezini ilk kez görür ve şaşkınlığını gizleyemez. Marketi adeta cennete benzeter. Tuna Hanım ile alışveriş yaparlar dolabını tıpkı onunki gibi düzenler. Yemeği yapıp dolaba koyar, çünkü Tuna Hanım'ın dolabında öyle görmüştür. Yeni gördüğü ve alışık olmadığı bu olayları Bilal Dayı ile paylaşır. Bilal Dayı ona televizyon izleyerek bu işleyişe ayak uydurabileceğini söyler. Artık Kumru haftada iki kez markete gidiyordur. Dolabın getirmiş olduğu düzen ona inanılmaz bir mutluluk verir. Sürekli artan market ihtiyacı onun başka işler aramasına neden olur. Fakat Kumru paradan çok dolabını Tuna Hanım'ınki gibi doldurmak ister. Başını açmaya karar verip daha modern kıyafetler giymeye başlayan Kumru mahalledeki komşuları tarafından eleştirilir. Dolaba olan ilgisi azalan Kumru gittiği evlerde televizyon izlemeye markalarını karşılaştırmaya başlamıştır.

Kumru'ya olan sevgisi iyice artan Pehlivan televizyon almak için söz verir. Babasından kalma değerli olduğunu düşündüğü yüzüğünü satmak için gittiği kuyumcуда sahte olduğunu öğrenir. Yüzüğün sahte çıkması sebebiyle büyük bir üzüntü yaşar. Bu olay sonucunda Haydar Patronu İsmail Bey'in yanında soluğu alır. Tövbe ettiği eski işine geri dönmek ister. İsmail Bey bu haberi memnuniyetle karşılar. Ancak sebebinin televizyon olduğunu öğrenince gülümser. İşe aldığı Haydar kapıcı olarak çalıştığı apartmanda bir daireye yerleştirilir. Kumru artık evinin hanımefendisidir. Fakat bir türlü istediği mutluluğu yakalayamamıştır. Diğer kapıcılar bu durumu kıskançlıkla karşılarlar. Özellikle Kumru'nun güzelliği ve zenginliği karşısında haset duyan komşuları sürekli kendi aralarında Kumru'yu çekiştirirler. Kumru bu olaylar ve yaşadığı tatsızlık karşısında Tuna Hanım'ın arabasının aynısından ister. Ehliyeti olmadığı için öncelikle okuma yazmayı öğrenir. Kumru arabayı alınca kapıcı komşuları önceki dostluklarını unutup düşman kesilmişlerdir. Tuna Hanım kendi arabasının

aynısından fakat daha yenisini aldığını görünce ilk kez Kumru'ya karşı sevgisini göstermemiştir. İçindeki sevgi tıpkı bir balon köpüğü gibi sönmüştür. Hatta onun kendisini kıskandığını bile düşünmüştür. Bu şekilde Tuna Hanım Kumru'yla arasına mesafe koyar. Ama artık Kumru giyimden, yemeğe kadar değişmiştir.

Bir gün sabah uyandıklarında Kumru'nun arabasının etrafına insan dışkısının sürüldüğünü gören Kapıcı Süleyman ile karısı Nurcan Haydar'a seslenir. Sinirlenen Haydar yapanın Recep Efendi ve çocukları olduğunu tahmin eder ve sürerken kullandıkları malaları getirir. Artık şüphesi kalmayan Haydar Recep Efendi ve çocuklarına bütün yalvarmalarına rağmen arabayı yalatır. Bu Olaydan sonra Kumru üç gündür Haydar'dan haber alamaz. Öğle yemeği yerken zil çalar. Haydar'ın vurulmuş olduğunu cesedini son kez eve getirdiklerini söylerler. Ne yapacağını bilmeyen Sultan gider üzerine parıltılı, şık kıyafetler giyer. Kumru yanına Sultan'ı alarak, memleketine üzerinde Hakan'ın yerleştirdiği ışıklar eşliğinde arabayla gider. Köyde muhtar, Meryem Ebe'yi akrabalarını görür. Orada Haydar'ı öldürenlerin iki kapıcı olduğunu öğrenir. Müsaade ister arabaya Sultan ile beraber biner. İstanbul'a gelirken ablası Kumru'nun hayalini görür. Küçükken Meryem Ebe'ye sorduğu cemrenin düşmesi gibi bir ışık demeti halinde dereye doğru giderken roman son bulur.

Yukarıda kısa bir özetle anlatıldığı gibi Kumru Anadolu'nun küçük bir köyünde yaşayan fakir bir ailenin çocuğudur. Fakir olmalarından dolayı başlık parası için kendisinden yaşça ve bedenen büyük olan Haydar ile evlendirilir. Veblen, aylak sınıfın başlangıcı olarak mülkiyeti göstermektedir. Buna bağlı olarak "mülkiyetin ilk örneği de, kadının güçlü erkeği tarafından sahiplenilmesidir" (Veblen, 2005: 31) diyerek barbar topluluğun belirleyici genel özelliklerinden birisi olan kadının erkeğin malı olması düşüncesini ifade etmiştir. Kumru da barbar topluluklardan süregelen kadının deyim yerindeyse mal gibi alınıp satıldığı, sahiplenildiği şekilde Haydar ile evlendirilmiştir. Diğer bir tabir ile Haydar'a verilmiştir. Barbar kültürün ilk aşamalarında kadının köle olarak çalıştırıldığı, ganimet gözüyle bakıldığı zihniyet, zamanla değişerek mülkiyet kavramıyla beraber evlilik ve daha sonra da erkeği "evin reisi" olması şeklini almasına evrilmiştir. Haydar da içerisinde bulunan vahşi içgüdüleri ile Kumru'yu tıpkı 'alıcı bir kuş' gibi alıp götürmüştür. Bu şekilde evin reisi konumuna yükselmiştir.

Haydar ile evlenen Kumru, aylaklık yapmak için eskiye nazaran daha fazla zaman kazanmıştır. Zira boş zaman aylak sınıfın önemli göstergelerinden biridir. Kumru, artık yer yatağını her gün kaldırıp yüklüğe koymaktan, yer sofrasını kaldırıp indirmekten, köy meydanına gidip su getirmekten, gaz lambasını yakmaktan, bulaşıkları kapının önüne çıkarıp yıkamaktan kurtulmuştur. Mutfakta musluk, elektrik, mutfak masası gibi modern bir şekil alan bu ihtiyaçlar artık Haydar'la evliliğiyle beraber Kumru'nun kazanmış olduğu ayrıcalıklardır. Veblen'in ifade ettiği gibi "parasal muhafızının itibarı için onun namına aylaklık yapmak üzere kaba, faydalı işten muaf tutulmuş ya da men edilmiştir. Bu görevler hür olmayanların geleneksel işleridir" (Veblen, 2005: 230). Efendiye yani Haydar'a olan hizmet bir bakıma Haydar'ın statüsü için de önemlidir. Çünkü efendi iş yapmaz fakat köle efendisinin yerine iş yapar ve onu temsil eder.

Haydar, dedesinden kalan altın yüzüğü çıkarıp bakmaktadır. Kumru'ya "Bunu dedem Yemen'den getirmiş Allah'tan başımıza bir iş gelecek olursa en az bir yıl geçindirir bizi" diyerek sermayenin korunması gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu da kapitalist sistemin temel verilerinden biri olan 'sermaye birikimi' olgusuna delil oluşturmaktadır. Benzer şekilde Haydar neoklasik iktisadın 'rasyonel' olma davranışını sergilemektedir. Ayrıca birikim yapmak mal mülk edinmek itibarın korunması için zorunludur. Fakat Veblen neoklasik iktisadın rasyonalist düşüncelerine karşı çıkmıştır. Çünkü ona göre sadece fayda realitesinin değil aynı zamanda komşularının ne dediğinin de önemi bireyler için ön

plandadır. Bu bağlamda Haydar, yüzüğün sahte çıkmasıyla beraber, eski işine dönüp Kumru ile beraber gösterişli tüketim ve aylıklık yapacaktır. Bununla birlikte, Haydar, komşu kapıcılar tarafından saygı duyulan bir kişidir. Bunun sebebi Haydar'ın güçlü kuvvetli biri olmasının yanı sıra patronu İsmail Bey'in yanından pavyon fedailiğinden ayrılıp kapıcılığı tercih etmiş olması ve yağmacı toplumlardan süregelen kahramanlığın saygınlık getirmesine dayanmaktadır. Kumru bundan dolayı oldukça gururlanmaktadır. Çünkü ilkel toplumlarda başkası için tüketim yapan bireylerde aylıklık yapmaktadır. Çalışan sınıfın yaptığı işler soyluluk sayılmasa da önceden bahsettiğimiz gibi kralın at bakıcısı, prensesin dadısı gibi efendi ya da soylu bireye yakın olma fırsatı yaratılmıştır.

Kumru, komşunun çocuğunun teybinde çalan türküyü çok güzel söyleyen Sultan'a aynısından almak ister. Bu sebeple evlere gündeliğe giderek sermaye biriktirmeye başlar. Sermaye birikimi bir bakıma emeğin birikimidir. Para biriktirdikçe Sultan'ın rahatsızlığından dolayı üzülen Kumru'nun kaygıları azalmaya başlar. Maslov'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre öncelikli ihtiyaçlarını giderdikçe kendisini gerçekleştirme yolunda ilerlemektedir. Buna ilaveten sosyal konumlarını yükseltmeyi arzulayan bireyler daha fazla çalışmaya ve üretmeye yönelmektedirler (Kızılkaya, 2003: 91). Konumu yükseldikçe kaygıları azalan Kumru aynı zamanda kızı Sultan'ın istediği teybi almak için sermaye birikimini de sağlamaktadır. Sermaye birikiminin yanı sıra "geçmiş dönemlerde kullandıkları nesnelere bireyleri tanımaya olanak sağlarken, tüketim toplumunda evlerin, mobilyaların, arabaların, yaşam biçimlerinin kısacası bütün nesnelere onlara bir kimlik sunduğu açıktır" (Tomat Yılmaz, 2018: 979). Bu şekilde Kumru yeni bir kimlik arayışına girmiştir.

Aylak sınıfın önemli emarelerinden birinin boş zaman ihtiyacı olduğu daha önce ifade edilmişti. Boş zaman ayırmak servet ya da para kazanmaktan ziyade servetin bir göstergesidir. "Saygınlık ancak kanıtla dayandığında bahşedildiğinden, servet ya da güç kanıtlanmalıdır" (Veblen, 2005: 39). Bu bağlamda Tuna Hanım kumruyu gündeliğe çağırarak kendi saygınlığını da korumaktadır. Aynı durum Kumru'nun da ileride saygınlık kazanması için kendisine sürücü hocası tutması, kendi yerine gelen kapıcılara evini temizletmesi gibi davranışlarla sergilenmiştir. Ayrıca Veblen (2005: 40) "tüm uygar insanların gözünde aylıklıkla geçen hayat hem kendisi hem de sonuçları açısından güzel ve asilleştiricidir" ifadesini kullanır. Bu bağlamda Kumru'nun gündeliğe gittiği evlerin ev hanımları emekten kaçınmışlardır. Emekten kaçınma parasal zenginlik başarısının ve saygınlığın göstergesi haline gelmiştir

Veblen'e göre evde hizmetçi çalıştırmayı efendilerin, çok fazla sosyal sorumluluğa sahip olmaları, yapılacak işlerin fazla olması sebebine dayandırmaktadır. Efendilerin ya da ev sahiplerinin mal tüketim hırsı o kadar fazladır ki, bir yardım almadan bütün işleri yapamazlar. Veblen'in "Vicarious Leisure" olarak adlandırdığı bu hizmetçiler aynı zamanda yarı ev sahibi sayılmaktadır (Veblen, 2005: 54-55). Özellikle seçkin yiyecekler, ender ürünlerin kullanımı itibar getirmektedir. Kumru'nun Tuna Hanım'ın evinde onunla beraber yemek masasında karşılıklı yemek yemeleri, kahve içmeleri, buzdolabı kapağını açıp oradan bir kola çıkarması hatta sohbet etmeleri bile tam olarak Veblen'in "Vicarious Leisure" adını verdiği başkası yerine aylıklık yapmaya örnek olarak gösterilebilir. Kumru da gündeliğe gittiği evlerdeki buzdolabı, televizyon gibi metaları tüketerek bir bakıma aylak sınıfa dâhil olmuştur. Bu bağlamda "Modern kültürde sanayi, sanayi süreci ve sanayi ürünleri insan doğasıyla örtüşmüştür. Bunlar bireyin günlük yaşamını ve dolayısıyla düşünce alışkanlıklarını biçimlendiren en önemli öğe haline gelmiştir" (Veblen, 1961'den aktaran: Turan vd., 2015: 182). Dolayısıyla, özellikle hayatında ilk kez açtığı ve tanıştığı o lezzetlerle beraber kendisi de aynı buzdolabından almak istemiştir. Bachelard bu noktada "üstüne titrediğiniz eşyalar bir iç ışıktan doğar" (Bachelard, 1996: 90) sözleri ile metalaşan

eşyaya yüklenmiş olan anlamların insanın iç dünyası ile alakalı olduğunu belirtmek istemiştir. Çünkü Kumru'nun zihninde Tuna Hanım gibi biri olmak için öyle bir buzdolabına sahip olmak lazımdır. Nesneyle ilişkilendirilen haz duygusu aracılığıyla öznenin kendisinin onda yaşayacağı, satın alındığında onunla kendisini özdeşleştirebileceği ve saygınlık kazanabileceği, değişikliğin çevresi tarafından algılanabileceği algısı yaratılır (Tomak vd., 2015: 72). Zihninde oluşturduğu bu buzdolabı imgesi veya sanrısı onda bir tutkuya dönüşmüş ve hayatına yön vermiştir.

Sanayisel yoğunlaşmanın mal üretimini arttırmaya neden olduğu gibi kentleşme ve kent yaşamı da ihtiyaçları arttırmaya neden olmaktadır. Kentsel yoğunlaşmanın üretkenlikten daha hızlı bir şekilde artması sonucunda birey topluma yabancılaşmaya başlar. Bu yabancılaşmayı asgariye indirmek için bireyin ihtiyaçları sürekli olarak artış göstermektedir (Baudrillard, 2008: 74). Bu sebepten dolayı Kumru'nun teyp ile başlayan ihtiyaçları buzdolabı, televizyon, yeni kıyafetler, araba şeklini alarak sürekli artarak devam etmiştir. İhtiyaçların artması Kumru'nun kendisine olan yabancılaşmasını engelleyememiş ve bu sebepten dolayı mutsuz bir ruh haline bürünmesine neden olmuştur. Bu yabancılaşma tam da Veblen'in yaban toplumu söylemiyle örtüşmektedir. Sosyal bilimcilere göre kenti veya şehri daha küçük ölçekteki kasaba ve köyden ayıran özellik yalnızca binaların ve nüfusun çokluğu olarak düşünülmemelidir. İçerisinde barındırdığı insanların yaşayışını şekillendiren bir yapısı kimliği hatta bir ruhu vardır (Göka, 2001: 135). Göka (2001: 117), şu ifadeleri kullanır: "içinde bulunduğumuz çağın en belirgin özelliklerinden, her şeyin aslından, özünden saptırılmış, içinin boşaltılmış olmasıdır. Çağa hâkim olan anlayış, ancak bu bozulmayı sağladığı ölçüde amacını gerçekleştirebilmektedir." Bu bağlamda Kumru bozulmaya, yalnızlaşmaya, yabancılaşmaya başlamıştır. Ayrıca kapitalist sisteme eklenme yolunda çeşitli sıkıntılar baş göstermiştir.

Veblen'in iktisat bilimine kazandırmış olduğu en önemli kavramlardan birisi gösterişli tüketimdir. Bizi bu gösterişli tüketime iten güdü gıpta, haset, kıskançlık gibi insani özelliklerimizdir. Gösterişli tüketim için belirli standartların olması gerekir. Bu standartlar sonsuzdur ve kişiden kişiye değişmektedir. Bu hususu Veblen "kişinin ait olduğu toplum ya da sınıfın kabul edilmiş harcama standartları, onun da yaşam standartlarının ne şekilde olacağını belirler" ifadesiyle açıklık getirmiştir (Veblen, 2005: 82). Kumru için gösterişli tüketim standardı ilk olarak Sultan'a almak istediği teyp iken daha sonra Tuna Hanım'ın vestigos olarak adlandırdığı buzdolabıdır. Kumru bu standardı daha düşürüp, itibarlı harcama yapabilmesi için Sultan ve Hakan'dan sonra çocuk yapmamıştır. Yine buna bağlı olarak Tuna Hanım'ın da bir çocuğu yoktur. Ayrıca Veblen yaşam standardının alışkanlık yaptığını savunmuştur. Bu durum "Diderot Etkisi" adlı tüketim sarmalının çalışma sistemine de uymaktadır. Diderot etkisine göre tüketilen ürünler kimliğin bir parçası olup birbirlerini tamamlamaktadır. Bu yüzden aldığımız bir ürüne uyumlu olarak yeni bir ürün, ona da uyumlu olarak yeni bir ürün almamız gerekmektedir. Bu sarmal sürekli bu şekilde sürüp devam etmektedir (düşünbil.com, 2019). Ayrıca azalan verimler kanununa göre "her hangi üretim ya da tüketim süreci söz konusu olduğunda, üretime ve ya da tüketime katılan her ilave birim, bir öncekine oranla daha az fayda sağlar" (Ruben, 2013, 18). Fakat kırsal yerleşim yerlerinde herkes birbirinin gelirini az çok bildiği için gösterişli tüketim daha sınırlıdır. Bu yüzden Kumru bu tür duygularla İstanbul'a geldikten sonra tanışmıştır. Yani kent yaşamı bu eklenme sürecine zemin hazırlamıştır.

Tüketimi düzenleyen ilkeler, itibar kuralları israfı zorunlu kılmasına rağmen bu israfı bir mantık çerçevesine yerleştirir. Hatta kimsenin göremeyeceği, bilemeyeceği mutfak gereçleri, iç çamaşırı gibi tüketim ürünleri için bile bu tür itibar kanunları geçerlidir. Bu yüzden Kumru aldığı buzdolabını Tuna Hanım'ın evinde gördüğü gibi düzenlemektedir. İçerisindeki şişeler, yiyecekler, içecekler hatta önceki

günden kalan yemekleri bile aynı şekilde yemeği pişirip soğutup tekrar dolaba koymasına neden olmaktadır. Ayrıca Kumru Tuna Hanım'ın kendisine verdiği iç çamaşırları giydikten sonra kendisini tanımakta güçlük çekmiştir. Kumru ile Kumru romanında Tahsin Yücel "Tuna hanımın imgesini öteki imgeden ayırdı; ama öteki imgede kendi imgesini tanımakta zorlandı. Bu görüntü kendi görüntüsü değilmiş gibi geliyordu" ifadesini kullanır (Yücel, 2018: 123). Bu tür görünmeyen tüketim nesnelere bile bireylerin sınıf atlamalarına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda "ilk kez, neredeyse onunla aynı düzeyde ve aynı türden bir kadın olduğunu da sezinlemeye başlıyordu" (Yücel, 2018: 123). "Yüzlerce katlı gökdelenler anamalcı toplumu kentleştirirken, insanların da birer tüketim nesnesine dönüştürür" (Genç ve Tilbe, 2015: 151). Bu bağlamda Kumru yeni iç çamaşırları ile sadece metaları sahiplenmekle yetinmeyen yanı sıra kendini de bir meta olarak tasarlayan ve Haydar'a sunan bir bireye dönüşmüştür. Bu şekilde kendisini Haydar'a bir promosyon olarak sunabilecektir (Wernick, 1994: 67). Buna bağlı olarak Freud, "iç çamaşırlarının bu kadar çok fetiş olarak seçilmesinin nedeni soyunma evresinin son aşamasına kadar kadının fallik bir varlık olduğunun düşünülmesidir" (Baudrillard, 2016: 195) şeklinde açıklamıştır. Bu sebeple Kumru'da bu tür bir meta fetişizmi ile Haydar'ın ilgisini daha fazla çekmeyi başarmıştır.

Eğitimsiz bir kişi olan Kumru aylak sınıfın gösterişli tüketim kanununu uygulamak için eğitimini ve entelektüel faaliyetlerini de geliştirmek zorundadır. Bu sebeple Tuna Hanım'ın ilk kez götürdüğü markette adeta büyülenmiş ve her şeyi anlamlandırmaya çalışmıştır. Daha sonra Tuna Hanım'ın araba kullanmasına gıpta ederek bir sürücü hocası tutup ehliyet almıştır. Yine Tuna Hanım'ın kitap okuduğu görüp okuma yazmayı öğrenmiştir. Bu nedenle gösterişli tüketimde deyim yerindeyse alt konuma düşmemek için eğitim ve entelektüel birikim oldukça önemlidir.

Saygınlık kurallarının tüketim mallarının işlevi ve güzelliği üzerindeki etkisi üst sınıfın temsili olan kadın ve kadının güzellik idealinde etkilidir. Buna bağlı olarak Kumru da ilk olarak saçlarını açmış, kıyafetlerini değiştirmiştir. Bu durum Kumru'nun özgüvenini arttırdıkça Haydar'ın göğsü kabarmış ve ona daha fazla saygı duymasına neden olmuştur.

Hiçbir harcama giysiye yapılan harcama kadar etkili olmamaktadır. Çünkü "giyim tarzı ve anlayışı simgesel anlatım gücü oluşturur. İnsanların yaşadığı coğrafyayı, mensup olduğu topluluğu, hangi dinden olduğunu anlamak çoğu kez bu simgesel anlatım gücü ile mümkün olmaktadır" (Cihangir, 2007). Bu simgesel anlam, ekonomik gücü ispatlamak açısından da oldukça önemlidir. Kişinin mali (maddi) durumunu çok kısa bir sürede analiz etmeyi müsait kılan giyim Kumru için de önemlidir. Ayrıca, "giyim kuşam, insanoğlunun kültürel gelişim ve yaşam sürecinin kökeninde koruma amaçlı olmasına karşın, gelişim sürecinde geniş kültürel işlevler yüklemiş bir olgudur" (Koca, Koç ve Vural, 2008: 796). Bu bağlamda Kumru'nun zihinsel dünyasında meydana gelen değişim giyim kuşamını da etkilemiştir. Kültürel işlevler yüklenmiş olan geleneksel kıyafetlerinin yerini modern kültürün tasarladığı kıyafetler almıştır. Tuna Hanım'ın verdiği iç çamaşırları ile başlayan bu değişim daha sonra yeni kıyafetler olarak güncelliğini korumuştur. Haydar'ın İsmail Bey'in yanında işe girmesi ile maddi kaygısı son bulan Kumru alışveriş ve tüketim kültürü içerisinde kendisine önemli bir yer edinmiştir. Haydar'ın verdiği gold kartla kendisine, Hakan'a, Sultan'a ve Haydar'a yeni kıyafetler almıştır. Ayrıca daha önce Haydar'ın Frenk gömleği, kundurası ve koyu takım elbiseleri ile göğsü kabaran Kumru bu sefer de kendi kıyafetleri ve güzelliği ile Haydar'ın göğsünü kabartmaktadır. Ayrıca Haydar'ın cenazesi geldiği zaman gidip en şık elbiselerini giyip makyaj yapıp memleketine gitmiştir. Bu davranışı bilinçaltında yatan aşağılık kompleksinin etkisi ile yapmış olduğunu görmekteyiz. Çünkü çocukluk

yıllarında köyde babasının keklığı olan “Kaymakam” kadar değeri olmayan Kumru’nun, çocukluk yıllarında yaşadıklarından dolayı bu tarz bir narsist tavır sergilediği düşünülebilir (Adler, 2005: 82).

Sosyal yapı toplumun düşünce alışkanlıkları tarafından şekillenmektedir. Sosyal yapının belirlemiş olduğu iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru yanlış gibi kavramların değişimi kolay değildir. Aylak sınıfın bu değişim noktasında tavrı oldukça tutucudur. Bu değişimlerden en az aylak sınıf etkilenir. Hatta zengin sınıfın tutuculuğu saygıdeğerken daha alt sınıftaki değişiklikler kaba, bayağı olarak adlandırılır. Hatta “tutuculuk daha zenginlerin ve dolayısıyla toplumun daha itibarlı bölümünün karakteristiği olduğundan belli bir onursal ya da dekoratif değer kazanmıştır” (Veblen, 2005: 136). Bu hususta Tuna Hanım araç kullanırken veya kısa etek giyerken kimse tarafından eleştirilmez. Fakat aynı davranışları kendi sınıflarından bildikleri Kumru yapınca oldukça fazla eleştiriye maruz kalır. Sınıfların bu geçişlerindeki muhafazakârlık Haydar’ın kapıcılığı bırakarak üst katta 14 numaraya taşınması ve İsmail Bey’in yanında işe girmesi ile beraber diğer kapıcılar tarafından çokça hissettirilmektedir. Hatta Haydar ve Kumru yerlerine gelen kapıcı Süleyman ve eşine karşı mesafeli durmuştur. Bu davranışlarda sınıfsal değişikliklerdeki tutuculuğun örneğidir. Bu doğrultuda “anamalçı sınıfsal ayrılıklar insanları değişik kümelere bölmekte ve aralarına duvarlar örmektedir” (Tilbe ve İşler, 2012: 16). Aralarına ördükleri bu duvarları muhafaza etmek konusunda da direnç göstermektedirler.

Sınıfsal olarak üst basamağa çıkan Haydar, İsmail Bey’in yanında pavyon fedailiği yaparak eski ilkel özelliklerden faydalanmaktadır. Çünkü tüketimin artması ile Haydar “kabaran iştaha, tatminsizliğinden dolayı gayr-i meşru kazanç yollarını da ortaya çıkarmaktadır” (Namlı, 2010: 60). Zalim, sahtekâr, bencil gibi özellikler yağmacı toplum ve ondan sonra gelen toplumlarda kendisini göstermiştir. Aylak sınıfa dâhil olabilmek ve ayrıcalık sahibi olabilmek için bu tür davranışlar çoğu zaman hoş karşılanmıştır. Hatta günümüzde bile büyük çapta bir soygun ya da çok büyük bir uyuşturucu kaçakçısı bize sempatik gelebilir. Bu tür sempatiler ilkel özelliklerin korunması ile gerçekleşmektedir. Aylak sınıfın emredici özellikleri sebebiyle alt sınıflar üzerinde baskı yapılmaktadır. Tıpkı İsmail Bey’in isteği ile 14 numaradaki Cüneyt Bey’in sözleşmesi bitmeden dairenden çıkartılması gibi emredici özellik korunarak gelmiştir. Aylak sınıfın en önemli özelliklerinden biriside barbar kültürden getirdiği savaşçılık özelliğidir. Eski aristokratların düelloları gibi günümüz bireyleri de bu tür saldırganlık eğilimindedirler. Savaşmayı seven diğer sınıf ise alt sınıftır. Günümüzdeki zengin fakir çatışmalarının birçoğu bu tarz eğilimlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca barbar özelliklerimizden bir diğeri de kurnazlıktır (Veblen, 2005: 163-177). Bu düşünceler ışığında örneğin, Haydar, Kumru’nun arabasını pisleten Recep Efendi ve çocuklarını dövüp arabasını yalatır. Recep Efendi yalvarmasına rağmen yapmalarına zorlar. Buna ilaveten İsmail Bey’in yaptığı iş icabı hem kavga hem de kurnazlık gerektirmektedir. Akerlof ve Shiller’e (2018: 62-63) göre, kişinin ahlâk ilkelerine bağlılığını azaltması bir dereceye kadar tamamen rasyoneldir. Ayrıca bu tür rasyonel sayılabilecek davranışları, Akerlof ve Shiller “hayvansal güdüler” olarak adlandırdığı güdüler tarafından yağmacı faaliyetleri kolaylaştıracak şekle bürünür ifadeleri ile teorik bir zemine oturtmuştur.

Kıskançlık güdüsüne karşı birey sürekli savunma durumunda kalmak zorundadır. Veblen “kendini koruma içgüdüleri hariç kıskançlık eğilimi muhtemelen ekonomik motiflerin en güçlü en uyanık ve ısrarlı olanıdır” (Veblen, 2005: 82) diyerek bu iki içgüdüünün önemine değinmiştir. Buna bağlı olarak komşuları tarafından dışlanan Kumru’ya Bilal Dayı “bir kat yukarıdaki kiracıya her uşaklığı yaparlar ama içlerinden birinin biletine amorti çıkacak olsa herifi boğmadıkları kalır” diyerek Veblen’in düşüncelerini desteklemektedir. Bu bağlamda kapitalizmin başarı ilkesi, kaçınılmaz olarak bir işin üstesinden gelmeme korkusuna yol açacaktır. Başarı hayatın en temel amaçlarından biri haline

geldiğinde başkasının başarısı bizim başarısızlığımız olarak algılanacaktır (Ruben, 2013: 56). Maddi rekabetin eski ilkel özellikleri koruyarak devam etmesi sonucunda bu tarz kıskançlık, haset gibi duygular sonucunda birey çirkefleşerek rakibi gördüğü kişiye zarar verebilir. Bu yüzden kendileri ile aynı sınıfta olan Kumru ile Haydar'ın araba almalarını, kılık kıyafetlerinin değişimini, kapıcı dairesinden çıkarak deniz manzaralı bir daireye çıkmaları diğer kapıcılar tarafından kendi sınıfsal varlıklarının farkına varmalarına ve içlerinde ki hırsın artmasına neden olur. Bu sebeple Kumru'nun arabasını pisletip daha sonra yalamak zorunda kalan Recep Efendi'nin çocukları kahramanlık gösteren Haydar Yarma'yı pusuya düşürüp öldürürler. Maddi rekabet ile beraber süregelen bu tür duygular ve davranışlar yaban toplumu adını verdiğimiz ilkel özelliklerin korunmasıyla yaşanan bu maddi itibar mücadelesi genel itibari ile herkesin memnun olmayacağı bir duruma gelmiştir.

Tuna Hanım'ın arabasının aynısını alan Kumru'ya karşı düşüncelerinin değişimi kişisel statünün kaybedilme endişesini taşımaktadır. Bu nedenle Tuna Hanım, Kumru'ya mesafeli yaklaşır. Çünkü kapitalist toplumlarda bireyler başkalarının bir şekilde başarısız olmalarını isterler. Bunun sonucu olarak da kendilerini başarılı kılarlar (Ruben, 2013: 85). Ayrıca kirlenen arabayı yeni kapıcı Süleyman'ın yıkaması bağnaz düşünce yapısının ve kendi konumunu korumanın bir sonucudur.

Anadolu'nun bir köyünden metropole gelen Kumru aylak sınıfın etkisi altında kalmıştır. Aylak sınıfa mensup Tuna Hanım'a karşı duyduğu sempati sebebiyle Kumru'nun bir takım içgüdüleri harekete geçmiştir. Veblen, toplumun en küçük yapısı olan bireyin içgüdüleri, alışkanlıklar, çevresel koşullar, davranışsal eğilimler, akıl ve geçmiş deneyim gibi faktörlerden bağımsız incelenmemesi gerektiğini savunur. Çünkü bu unsurlar bireyin davranışlarının anlamlandırılıp, ekonomik faaliyetlerinin açıklanması, bireyin davranışlarının hareket noktası ve kurumsal iktisat anlayışının temelini oluşturmaktadır (Turan vd., 2015: 181).

Kumru genel itibari ile şehirde karşılaştığı metaların etkisi ile büyülenir. "Şehirde yaşayan insanlar baş döndürücü bir hızla yükselip sonra da aynı hızla düşerler" (Tüzer ve Hüküm, 2019: 183). Bu bağlamda Kumru da hayranlıkla baktığı metaları elde ettikçe eşyanın insana verdiği huzursuzluktan nasibini alır. Metalaşan eşyaları kendi hayatı ile eşdeğer tutar. Bu yüzden iç sesinden uzaklaşarak metalaşan dünyanın ötekileştirdiği insanlar sınıfına girer (Şahin, 2007: 394-395) ve düşüşü yaşar. Bu bağlamda Kumru, araba kullanmanın bir süre sonra kendisine hiçbir haz veremeyeceğinin farkına varmıştır. Buna ilaveten Tuna Hanım'ın deyimiyile kendisi "tutkuya dönüşmüş bir varlıktır." Ondaki tatminsizliğin nedeni de budur. Arzuladığı nesneye eninde sonunda sahip olur ama asla mutlu olamaz (Göğercin, 2007: 22). Bu tespitler doğrultusunda Kumru, köyden geldiğinde yabancılık çektiği insanlar ve yaşantılar karşısında savunmasız kalmış ve metaların kölesi durumuna gelmiştir. Böylelikle var olan mutluluğunu metalarla deyim yerindeyse takas etmiştir. Metalar ve tüketim ürünlerinin sonsuzluğu karşısında tatmin olamaması onu ayrıca ruhsal bir bunalıma sürüklemiştir.

Veblen'in aylak sınıf adını verdiği sınıfa tam anlamıyla dâhil olmayan fakat onun etkisi altında davranışlar sergileyen Kumru, eğitimsiz ve okuma yazması olmayan birisidir. Ama örnek aldığı Tuna Hanım ise görgülü, kültürlü, okumayı seven bir kişiliktir. Aralarındaki sınıfsal farklılığın temel unsuru eğitimsizliktir. Çünkü Yılmaz'a göre (2014: 35), "insanların kimlikleri bakımından sınıfsal farklılıklar modern toplumlarda ekonomik eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır." Maddi durumu iyi olan bireyler daha iyi eğitim almaktadır. Maddi durumu kötü olan bireyler ise zor şartlar altında işçilik yaparak aylak sınıfın varlığını sürdürmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Kumru, maddi durumu düzeldikten sonra Migros'ta bir anda okumayı bildiğini fark etmiştir. Buna bağlı olarak, toplumun üst sınıfında bulunan bireyler sistemin devamlılığı için her türlü imkânlarını kullanmaktadırlar. Neoliberal

politikalar toplumun alt seviyesindeki insanların aleyhine işlemektedir. Bu doğrultuda eğitim politikaları neoliberal çerçevede oluşturulmuştur (Yılmaz, 2014: 35). Bu sebeple Veblen'in de bahsettiği şekilde eğitim kurumları aylak sınıfın lehinedir. Bu çerçeveden bakıldığında maddi durumu artan Kumru hiçbir şey yapmadan okumayı öğrenmiştir. Çünkü sistem onun lehine dönmüştür. Bu noktada Keynes "bilim yapamayanların, sanat yapamayanların kendilerini gerçekleştirdikleri tek yerdir para kazanmak" (Sarfati ve Atamtürk, 2015: 92) sözleri ile eğitimin yüceliğini, büyüklüğünü ifade etmiştir. Bu yüzden kaliteli ve doğru eğitimin artmasıyla beraber ancak sınıfsal eşitlik anlamında bir denge sağlamak mümkündür.

Sonuç

İnsanın sosyal bir varlık olmasından dolayı bütün sosyal bilimlerin birbiri ile olan ilişkisi fevkalade önem arz etmektedir. Özellikle günümüzün modern dünyasında ekonomik ilişkiler diğer insani duyguların önüne set çekmiştir. Ayrıca insana dair her şeyi içeren roman sanatı da bu noktada bize önemli ipuçları sunmaktadır. İdealize edilmiş bir toplumun temellerini aradığımız dünyada *Kumru ile Kumru* eseri bu ipuçları bağlamında geniş bir çerçeve sunmaktadır.

Kapitalist sistemin savunuculuğunu üstlendiği yerleşik iktisat okulu olan neoklasik iktisat anlayışı, *Kumru ile Kumru* adlı eserde edebi bir dille karakterlerin eylemleri çerçevesinde anlatılmıştır. Neoklasik iktisat, insanoğlunun sürekli olarak faydası ve kârı peşinde koştuğu, rasyonel olup asla hata yapmadığı, daima seçici olduğu ve her zaman çoğu aza tercih ettiği varsayımlarından hareketle teorisini geçerli kılar. Veblen bu anlayışı dönemin Amerikan kapitalizminde gözlemlemiş ve tam da bu noktada neoklasik iktisadi eleştiri yağmuruna tutmuştur. Bu bağlamda, Veblen Amerikan kapitalizminde kurumların iktisadi çalışmasını incelemiştir.

İktisadi farklı bir yaklaşımla ele alan Veblen "Aylak Sınıfın Teorisi" ile yerleşik iktisadın insanı pasif bir kimliğe büründürüp, bireysel çıkarı hedefleyen anlayışına karşı çıkmış ve eleştirmiştir. İnsan davranışları bağlamında açıkladığı tüketici davranışlarının evrimini ilkel toplumlardan günümüze kadar aktaran Veblen bu şekilde fayda maksimizasyonu yapan bireylerin sınıf ayrımına nasıl katkı sağladıklarını belirtmiştir. İnsan davranışlarına şekil veren içgüdü, alışkanlık gibi unsurların klasik ve neoklasik iktisadın belirlemiş olduğu faydacı insan modelini reddetmiştir. Homoeconomicus olarak isimlendirilen bu insan modeline alternatif olarak sunduğu bu yeni insan modeli fayda maksimizasyonu gözetmeyen fakat toplumun düşünce alışkanlıklarını (kurumlarını) yönlendiren bir yapıya bürünmüştür. Bu açıdan bakıldığında homoeconomicusun rasyonalist tipinin toplumun birey üzerindeki etiklerinden ve kişisel dürtülerin etkilerinden bağımsız olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dahası Anadolu'nun küçük bir köyünde zorluklar içerisinde yetişen Kumru'nun hikâyesinin anlatıldığı Tahsin Yücel'in *Kumru ile Kumru* eseri Veblen'in teorisi kapsamında okunduğunda eserde evrim geçirmiş insan davranışlarının karşılıklarının olduğunu görülebilmektedir. Ayrıca romanın ana karakteri olan Kumru'nun neoklasik iktisadın varsaydığı insan davranışları eşliğinde hareket edip hüsrarla sonuçlanan yaşantısına bu şekilde eleştirel bir bakış sergileme imkânı sağlanmaktadır. Aylak sınıfın gösterişli hayatına özenen Kumru'nun ve Haydar'ın bu sebeple kendi kişiliklerinden, geleneklerinden ödün verdiğini aylaklık yapmak için Veblen'in belirtmiş olduğu gösterişli tüketim, boş zaman, maddi rekabet, yaşam standardı, maddi kültürün ifadesi olan giyim tarzı, bağnaz uygulamalar gibi birçok unsuru Kumru ve Haydar'ın hayatına eklemeye çalıştıklarını görmekteyiz. Son tahlilde toplumsal davranışların en temel sebebi olan ekonomik güdünün insan hayatına ne şekilde etki edebileceğini gözlemlemiş bulunmaktayız. İnsan davranışlarının eğitilebilir olmasından dolayı bütün bu problemlere gerek koşul olarak 'eğitim' sunulabilir. Eşit bir eğitimin yanı sıra adil bir gelir dağılımını

tesis eden sosyal devlet anlayışını tüm kurumlarıyla güçlendirmek, toplumun bir adım daha ilerlemesini sağlayacaktır. Ekonomik yaşam koşulları ne kadar adil olursa aynı oranda toplumun diğer disiplinlere verdiği önem de artacaktır.

Kaynakça

- Açıklan, Sezgin ve Levent Erdoğan (2004), "Veblen'ci Gösteriş Amaçlı Tüketim", SÜİİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 4 (7): 1-18.
- Adler, Alfred, (2011) İnsan Doğasını Anlamak, (İzmir: İlya İzmir Yayınevi).
- Akerlof, George A. ve Robert J. Schiller (2018), Hayvansal Güdüler- Manipülasyon ve Hile Ekonomisi, (İstanbul: Scala Yayıncılık), (Çev. Ayşegül Domaniç, Levent Konyar).
- Akgün, Ferhan (2009), "Tahsin Yücel'in Ben ve Öteki Kitabındaki Öyküleri Dokuzuncu Senfoni Eşliğinde Okumak ya da Dokuzuncu Senfoninin Ritminde Ötegece'nin Halleri", Turkish Studies, Yeni Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı, (4), 1507-1520.
- Aydın, Derya Güler ve Çınla Akdere (2014), Edebiyattaki İktisat, Derya Güler Aydın ve Çınla Akdere (Der.), (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Bachelard, Gaston (1996), Mekanın Poetikası, (İstanbul: Kesit Yayıncılık), (Çev. Alp Tümertekin).
- Baudrillard, Jean (2008), Tüketim Toplumu, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları), (Çev. Ferda Keskin ve Nurgül Tural).
- Baudrillard, Jean (2016), Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi), (Çev. Oğuz Adanır).
- Bocutoğlu, Ersan (2016), İktisadi Düşünceler Tarihi, (Bursa: Ekin Yayınevi).
- Buchholz, Todd G. (2005), Ölü İktisatçılardan Yeni Fikirler-Modern Ekonomik Düşünceye Giriş, (Ankara: Adres Yayınları), (Çev. İsmail Aktar).
- Cihangir, Feyzullah, 2007, "Türk Modernleşmesi ve "Tesettür"", <http://www.enfal.de/tes16.htm>, (14.10.2019)
- Eagleton, Terry (2017), Edebiyat Kuramı, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları), (Çev. Tuncay Birkan)
- Genç, Hanife Nalan. (2005), "Tahsin Yücel'in "Bebekler" İsimli Öyküsünde Yabancılaşma Sorunsalı Üzerine Bir Çözümleme Denemesi", Hece Öykü, Yıl:2, Sayı: 10, Ağustos-Eylül, 83-92.
- Genç, Hanife Nalan; Tilbe, Ali (2015), Söylem, Söylen, Yazın Tahsin Yücel'e Armağan, (Yayına Hazırlayan Nedret Tanyolaç Öztokat) İstanbul, Can Yayınevi, Mayıs 2015 (Kitap). "Tahsin Yücel'in Gökdelen'i: Yapısal ve İzleksel Öğeler" s. 137-167. ISBN 978-975-07-2544-9
- Göğercin, Ahmet (2007), "Kumru Yarma Boverizm'in Son Kurbanı Mı?", Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, 7, 1-24.
- Göka, Şenol (2001), İnsan ve Mekan, (İstanbul: Pınar Yayınları).
- Güleç, Cansu (2015), "Thorstein Veblen ve Gösterişçi Tüketim Kavramı", MEF Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 38, 62- 68.
- Heilbroner, Robert L. (2003), İktisat Düşünürleri, Büyük İktisat Düşünürlerinin Yaşamları ve Fikirleri, (Ankara: Dost Yayınevi), (Çev. Ali Tartanoğlu).

- Hendircks, Scotly (2019), Diderot Etkisi, İhtiyacınız Olmayan Şeyleri Neden Aldığınızı Nasıl Açıklıyor?, <https://dusunbil.com/diderot-etkisi-ihtiyaciniz-olmayan-seyleri-neden-aldiginizi-nasil-acikliyor/>, (01.06.2019).
- Kızılkaya, Ertuğrul (2003), "Thorstein B. Veblen'in İktisat Düşüncesinde Metafizik Değer Yargılarının İzleri", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 89-100.
- Kızılkaya, Ertuğrul İbrahim (2001), Thorstein B. Veblen'in İktisat Düşüncesi: Kapitalizm Ruhuna Farklı Bir Bakış, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Koca, Emine, Fatma Koç ve Tuba Vural (2008), "Kültürler arası Etkileşimde Giyim Kuşam", 38. ICANAS 10-15 Eylül Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara, 793-808.
- Köprülüoğlu, Cemhan (2018), Tahsin Yücel Romanlarında Kapitalizm Eleştirisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla.
- Namlı, Taner (2010), Tanzimat Romanında Sosyal Tenkit, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- Özel, Mustafa (2018), Roman Diliyle İktisat, (İstanbul: Küre Yayınları).
- Özkan, Kaan (2001), Görünmez Adam: Tahsin Yücel, (İstanbul: İş Bankası Yayınları).
- Ruben, Estern Biton (2013), İktisadın Unuttuğu İnsan, (İstanbul: Bağlam Yayıncılık).
- Sarfati, Metin ve Burak Atamtürk (2015), İktisat Sadece İktisat Değildir, (Ankara: Efil Yayınevi).
- Şahin, Veysel (2006), Tahsin Yücel'in Öyküleri Üzerine Bir İnceleme, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Elazığ.
- Şahin, Veysel (2007), "Tahsin Yücel'in "Kumru ile Kumru" Romanında Metanın Tabulaşması", E-Journal of New World Science Academy, 2 (4), 386-397.
- Tilbe, A, Ertuğrul İşler (2012), "Tahsin Yücel'in Kumru ile Kumru'sunda Kişi/Uzam İlişkisi", Dilbilim, 20, 1-18.
- Tilbe, A. (2018), "Romancı Yönüyle Tahsin Yücel", Uluslararası Filoloji Sempozyumu (25.10.2018-27.10.2018).
- Tomak, Ali, Ali Seylan, Tarık Yazar ve Abdülkerim Türkaya (2015), "Tüketim Çağında Özne Nesne Diyalektiği ve Değişen Anlam", İMÜ Sanat ve Tasarım Fakültesi Dergisi, 1 (2), 65-74.
- Tomat Yılmaz, Ayşe (2018), "Tüketim Toplumunda Yaşamlarını Tüketen Bireyler: Bayram ve Kumru Örnekleri", Turkish Studies, 13, 975-986.
- Turan, Zübeyir, Aslıhan Nakıboğlu ve Şeyma Bozkaya (2015), "Öğretileleriyle T.B. Veblen", İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 3 (4), 161-200.
- Tüzer, İbrahim ve Muahmmmed Hüküm (2019), Edebiyat Sosyolojisi, (Ankara: Akçağ Yayınları).
- Veblen, Torstein B. (2005), Aylak Sınıfın Teorisi, (İstanbul: Babil Yayınları), (Çev. Zeynep Gültekin ve Cumhuriyet Atay).
- Warner, Charles D. ve T. S. Eliot (2011), Edebiyatımızın Hayatımızdaki Yeri: Neresi?, (İstanbul: Şule Yayınları), (Çev. Kemal Konuşmaz).

-
- Wernick, Andrew (1994), Promosyon Kültürü, (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları), (Çev. Osman Akinhay).
- Yalçın, Fatih (2010), Tahsin Yücel'in Romanlarında Yabancılaşma ve İroni, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Burcu Yılmaz, Ebru (2019), Edebiyat Şehir Hafıza, Türk Romanında Hafıza Mekânı Olarak Şehir (1940-1960), (İstanbul: Kesit Yayınları).
- Yılmaz, Tahir (2014), Eğitim Ekonomi İlişisine Eleştirel Bir Yaklaşım, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Aydın.
- Yücel, Tahsin (2018), Kumru ile Kumru, (İstanbul: Can Yayınları).